

ایدوب انلری هر ضرر وزیادن ، هر فغالقدن محافظه ایددم . هیچ اولمزه باقی قالانلری باربارلر انه تسلیم ایتیم . »

ایشته بزم باربار اولدیغیزی ادعا ایدن اوروپالیر میاننده بویله حقیقتی کورر و اعتراف ایدر ذاتلرده بولنیور . بزم حمایه و محافظه اولمقلغمز ایله انسانیتک محو اولنماسی ایچون توصیهده بولنیور . لکن عالمک مرحمتنه التجا وبوکجی توصیهلره محتاج اولمقدن ایسه باشمزه کن فلا کتلردن متنبه اولهرق اصلاح نفس ایتسهک اولمزمی ؟ بزی اوروپا لیلاشدیرمنی ارزو ایدن ذاتلره مومی الیهک بو مقالہسی بر عبرت اولمیدر . بز اسلاملغمزدن چیقدیغمز و اوروپا اخلاق مذمومه سبیلہ اخلاقلاشدیغمز ایچون فلا کتلرک بزم ورود ایتدیکنی اکلاتیور . واقعا بوندن مقصد اوروپایه کتیمهک و اوروپاده یشامامق دیمک اولیوب انجق اورایه کیدلیدیکی حالدہ اسلاملی محافظه ایدرک مقصدک حصولنه چالشمق دیمکدر . ایچمزدن کیبوک رجالمزدخی مدت مدیده اوروپاده بولنیورلر . لکن ملتیلرینی محافظه ایدرک بولنیورلر . مقصد ملنی مدنی ایتک ایسه اوروپادن اخلاق ذمیمه بن ووطن ایله ملتہ تطبیقی غیرقابل اولان شیلردن اجتناب ایدرک ملتک احتیاجی اولان شیلری سوق ایتک ایله اولور . والحاصل مومی الیه پی رلوتینک شو مقالہسی کبی بزجدهده شهرتی اولان پک چوق ذواتک بوکونلرده مقالہلری نشر اولندی . صرہسی کلدکجه انتباهمز ایچون اولنری دخی ترجمہ ایدہجکم . انشاء بو بردانہ جکلہ مقصد وایلم حصوله کلور . متنبه اولمقلغمز ایچون وقت غائب ایتیمکه زمانمز مساعد دکلدر . چونکه کندینه آجیایانہ کیمسه آجیاز .

استوتفارتده اناطولی حصارلی

محمد خیرالدین

قفقاسیا مجار فخر مخصوصمزدنه :

بالقان محاربه سنک با کودہ کی تأثیراتی

عالم اسلامک صوک استنادکاهی اولان دولت عثمانیہنک ، ایتالیا کبی بیوک بردولتله برسنہ دوکوشدکن صوکرہ ، ناکہانی برصورتده بالقان متحد حکومتلرینک هجوملرینہ معروض قالمہسی ، قفقاسیا مسلمانلرینک مرکز مغربی اولان با کودہ برصاعقه تأثیری یابدی . آرادہ دینداشلق ، عرفداشلق کبی قوی رابطہلر وار ایکن بویله بر صاعقه تأثیری حاصل ایدن عناصر برقیہنک موجود اولاجنیده طبیعی در .

زمین وزمان مساعد اولورسه مسلمانلغک موجودیتقه قارشى اعلان خصومت ایدن دشمنلر اوزرینہ آتیلاجق قدر بر اثر هیجان کوسترن بورا مسلمانلرینی روسجہ پانسلاویست غزتہلرک اسلامیتہ قارشى قوللاندقلری لسان خصومت واستہزا اولدقجہ اغضاب ایتیمکدهدر . اشبو تأثیرلرینی مسلمانلر روسیہ افکار عمومیهسنہ اعلان ایدیورلر .

او اوہام باطلہ کال سرعتلہ اولنرہده سرایت ایتدی : عسکرلرک قسم اعظمک هرکس ایچون مقدس اولسی لازم کن اعتقادلرینہ خلل طاری اولدی . ضابطلرک اکثریتی مسلککرینی اہمال ایدہرک بولتیقہ کیریشسدیلر . بزم اسپرتو ایسه اورادہ پک بیوک بر رول اوینادی ؛ بوہزیمتلرک بتون معناسیلہ تکمیل مسئولیتلری کندیلرینہ عائد اولان قوماندانلرده بو مصیبتہ مبتلا اولمشلردی . بوندن بشقہ اعلان مشروطیتدن صوکرہ ارتکاب ایتدکری برکنہا دہا وارکہ اودہ کندی رعایالری عسکرہ آلملیدر . عثمانلی اردوسنہ آلتان خرستیان عسکرلر صرب ، بلغار وروم ملتہلرندن اولدقلرندن اولنرک کندی ہمدہب وملتداشلیرنہ قورشون آتمہ جقلری شہیدن وارستہ ایدی . « عثمانیلری ایجہ طانیہدن ، حتی ممالک عثمانیہده دخی اصلا بولمہدن غربی اوروپالیرک عثمانیلر حقتده برسوء ظن بسلمہلری جای تہجب وتأسفدر . بونک ایچون هرکسی شونککہ تأمین ایدہ بیلورمکہ : عثمانلی مسلمانلر دنماعدا دنیادہ دہاسویملی ، تمیز یورکلی ، صمیمی و اخلاق حمیدہ مالک برقوم یوقدر . بونککہ برابر بونلرک ایچورسندن ، بزم مکتبلریمزدہ تحصیل وتربیہ کورمش و بزم پارس بولوارلرنده اخلاقی واعتقادی بوزانلری تفریق واستثنا ایتلمیدر . اصل چکرک عثمانلی ، انسان نامنہ لایق ومستحق انجق اولنردر . شرقده یشامش والآن یشامقده اولان اوروپالی تجار ومأمورلرک صفت روحانیہ ایله اورادہ موجود اولان میسیونر وپاپازلریمزک ، ہمشہر یلریمزک ہرہانکی بریسنہ : شرقده موجود اقوام میانندہ ہانکیسنک شایان تقدیر وحرمت اولدیغنی سؤال ایدہجک اولسہق ؛ بلااستثنا ویرہ جکلری جوانی ، بورادہ سزہ عیناً بیان ایدہیم :

« الارندہ صلیب اولدینی حالدہ چاک صدرلی التندہ بر آیین روحانی ایله محاربه کیدن وحشتلریلہ مشہرقبا وریا کاربلغارلرک ، وحشتلریلہ انلرہ تقدم ایدن حتی خرستیان دینمکہ ناسزا صرہلرک ، مقدس انجیلده بلہ شایان استخفاف کوریلان قوم رومک قبائللریلہ اسلاملرک حیات نجیبانہ سنی مقایسہ ایتک اثر تجاہلدر . او قوبو یشیل سروی اغاجلرینی و بیاض منارملریلہ جامعلرینی محیط ، صلح ومسالمیتلہ هرکس ایچون امین اولان او اناطولی کویلری تقدیر سویملیدر ؛ شاہانہ دینمکہ سزا اولان نصل طیبی بر یشایش درونندہ محفوظدر . آہ بو آدملر ، یا زراع ، یاخود قناعتکار اولهرق بر صنعتکاردرکہ هرکون کمال شوق ومحبتہ ، کندیلرینہ مخصوص بر سکونتلہ بش دفعہ بیقانیہ ، اوکوزل جامعلرینہ کیدرک حضور رب العالمینہ متوجہ و متوکل اولورلر . اقشاملری ایسہ یا اوہای ہوی غل وغشدن عاری قہوہلرینہ کیدر ، یاخود جدلرینک مزار طاشلری اوزرینہ اوطورہرق یا اجدادینک ماضیدہ کی قہرمانانقلارندن ، یاخود استقبالدہ جناب حقک احضار ایلدیکی عمرلایققطع تصورلرینہ دوشرلر . فقیر و ضعیفلرہ مرحمت ، ابویہ و اختیارلرینہ تعظیم وحرمت ایدن بومسلمانلرکی دنیانک هیچ برکوشہ سندہ دہا بشقہ برقوم بولمز . باربارلق ایله اتہام ایتدیگمز بو اصل انسان اولان مسلمانلرہ اصل بز باربار اوروپالیر مرحمت

مثلاً داخلی روسیه اسلام‌لرینک نشریات معمه-وده یه قارشى پاتخت غزته‌لری واسطه سبيله نشر ایتش اولدقلری پروتستونى بوکره باکو مسلمانلرینک (قاسپی) غزته سبيله نشر ایلدکلى اعتراضنامه تعقیب ایلدی . محررلر ، دوقتورلر ، حقوقشناسلر ، مهندسلر ، معلملر ، تبحار و ملیونلر طرفندن امضا اولنان اشبو پروتستو ، کنديلرینه لیبراللق سوسی ویردکلى حالده روس حسیات دینه و خسیسه سنی عثمانلیلق و مسلمانلق علیه تحریک ایدن روسجه غزته‌لری « ضدبشر » عنوانه لایق کوره رک ، بالقان محارباتنه کیدن « صلیب احمر » اطبا و خسته باقیجیلرینه « برخرستیان ، بر اسلاو ، بر نه‌لن مجروح بولوندقچه عثمانلی مجروحلری تداوی ایتیه‌ک » دیه خطاب ایده‌جک قدر « تشویقات شیطانیه » ده ایلری کیدن موسقوف محررلرینه بیان نفرته ، روسیاده بولنان یکریمی ملیون مسلمانک اهل ایدیلرجه جک بر قوت اولدیقى تذکار ایدیور .

غزته‌لر واسطه سبيله ، قانون دائره سنده ، نشر اولونان بوکی مکتوبلر و مقاله لردن باشقه خفی صورتده برطاقم مهیج ورقه لرده نشر اولونیور . فقط بومکتوبدن مقصد باکولیلر میاننده ابراز اولونان تظاهرات و تأثراتک عملی و مادی جهتلری کوسترمکدر . زیرا معلومدرکه بوکون دشمنله چارپیشان غازیلمز و طوغریدن طوغریه دشمنک هجوملرینه معروض قالان قرده شلمز ، بتون اسلاواغک ، بتون بر فوران و طرفکیرلاک کوستردکلى بر زمانده کندي عرقداشلرینک کنديلریله هم درد بولوندقلری دویونجه قوای معنویه‌لری آرتار ، شانلردن و وظیفه لرندن اولان ثبات و مقاومتلرنده ده اعزمکار ، ده امیدوار اولورلر .

مسلمانلر طوغروسی بو قدر غیر مساعد شرائط تحتنده قفقاسیا مسلمانلرینک بر آن فلاکتده بودرجه بر اثر حاست کوستره جکلرینی ، غلیان حمیت ابراز ایده جکلرینی چوقلری امید ایتیه یوردی . ابراز اولونان حساسیت بر چوق بدینلری حیران ایتمکده در . شمدی هر محفله ، هر دکانده ، هر تجارتخانه ده و هر برکوشه ده انجق محاربه دن قونوشلیور ، سوزشلی لسانلرله آتیده کی سؤاللر تعاطی اولونیور : « العیاذ بالله سلطنت عثمانیه بر فلاکت قطیه یه اوغراسه ، حالز نه اولوز ؟ مسلمانلغی کیم حمایه ایدر ؟ اجانبه قارشى نه یوزله باقارز ؟ » غزته اداره خانه‌لری اوکنده اویله حزین و مؤثر لوحه لر سیر ایدیلورکه ... غزته صاتیلان موقعلر کیجه ساعت اون ایکی به قدر اسلام اهالی ایله طولیور . تام بر عصیته حوادث بکله نیلیور . غزته‌لر چیقیور . فقط بر یأس و انکسار کتیریور . مسلمانلرک یوزینی کولدیره جک حوادث یوق ... ذالاً چکیلن تلغرافلر هپ مبالغه‌لی و طرفگیرانه ... عثمانلیغک مغلوبیتی مشعر فنا حوادثلرک سیالرده تولید ایلدیکی نشئه سزلکی قلم تعریف ایده میور . توالی ایدن مغلوبیت حوادثی میاننده اشقودره ، ادرنه وسائر مظفریات عثمانیه یه عاندخوش خبرلر اوزرینه حاصل اولان بشاشتی سیر ایلک نه قدر طاتلی ...

سزه برقاج مثال مؤثر ده : فقرا بر غزته موزعنه « حمیتک یوقی ، نه دن هلال احمره اعانه ده بولنیورسک ؟ » دیه ، بریسی توجیه عتاب ایدر . بو عتابدن شدتلی صورتده قیزان موزع عصبی بر صورتده جیندن بش روبله مقابلی بر شهنبدرخانه مقبوضی چیقاریر : « بن حمیتسز دکلم ، ایشته هلال احمره ویردیکم پاره‌نک مقبوضی ! انشاء الله ینه قزانیر ، ویریرم ، دیه کنديسنى مدافعه ایدر .

اختیار بر مؤذن خیلی زماندن برو بریکدیردیکی ۳۲ روبله سنی شهنبدرخانه یه کتیره رک کال بکه تسلیم ، مع مافیه آز اولدیغی لسان اعتذارله بیان ایدر . شهنبدر بک کنديسینه عجبا نه قدر قالدیغی صورونجه « ۶۰ (قاپیک) م [۱] باقی قالدی . الله کریمدر » دیر . شهنبدر بک هر نه قدر پاره دن بر حصه سنی کنديسینه آلیقومسنى اصرار ایدرسده ، مؤذن قبول ایلز ، همان تسلیم ایدر ، کیدر .

بورا عثمانلی شهنبدرخانه سى طرفندن « هلال احمر » نامنه بردقتر آجیه‌رق اعانه درجه ابته‌دار اولندی . بومناسبتله کرک خارجه ، کرک شهنبدرخانه ده واقع اولان تظاهرات حقیقتاً شایان قیددر . زنگینلردن طوته‌رق فقرایه قدر قادین ، ارکک هرکس اعانه ویرمه‌یه شتاب ایدیور . موقع اجتماعیلری اقتضاسی ، دکل احوال عالمدن ، کندي محله لرندن ده بی خبر اولان قادینلرمن ، آنالرمز بيله آثار حیات کوستریورلر . اختیار قادینلر بیسک آرزو ایله سنه لردنبری بریکدیردکلى پاره‌لرینی هلال احمره تبرع ایدیورلر . نفت اوجاقلرنده چالیشان مسلمان عمللر بیکلرجه روبله طویلایه‌رق شهنبدرخانه یه کتیریورلر . اعانه ویرمک اوزره اطرافدن کان کوییلر شهنبدرخانه ده کثرت تأثرلردن آغلاهیورلر ؛ شهنبدر افندی ، کال بک دخی بویله بر مآثر صمیمیت قارشى تأثرینی ضبط ایده میهرک کوییلرله برابر آغلاشیورلر . أمر معاشلری کونده لکلرینه باغلی اولان مأمورین و تجارتخانه مستخدمینی دخی آیلقلرینی آلیر آلاز شهنبدرخانه یه قوشیورلر .

بر چوق کر بلا ونجف زوارینه ده ایشیتدم که نیتلردن وازچهرک یولجیلغه صرف ایده جکلری مبالغه هلال احمره ویرلمه سنى ترجیح ایلشلددر . بوسنه بایرامده قربان بدللرینک هلال احمره ویرلمه سنى یولنده بین‌الاهالی جسدی بر پروپاغان وارددر . بر چوقلرینک بو پروپاغان امتنان ایده جکلری ده امید اولنیور .

خامه اوله‌رق بونی ده یازمادن کچه میه جکم که اجنبی غزته‌لرک وقوعات حریبه اوزرینه تبلیغ ایلدکلى مبالغه‌لی مغلوبیت حوادثلردن زیاده ، حالا عثمانلی قرداشلرمن میاننده تفرقه موجود اولدیغی خبرلری بورا مسلمانلرینی دختون ایدیور ؛ بوکا قارشى فوق‌العاده متأسفدرلر ؛ و لسان حال ایله بوتون عثمانلی دینداشلرینک قولاقلرینه بر ندای تضرعه ایشیتدیرمک ایسته یورلر که :

— آرقاداشلر ، الله عشقنه ! موجودیتز تهله‌کده ...

باکو ۲۹ تشرین اول .

عبدالحق

[۱] بر قاپیک ، بش پاره‌در .